

Manipulace s penězi je hlavním nástrojem hospodářské a fiskální politiky

Ekonom Juraj Karpiš, autor knihy *Zlé peníze*, sprievodca krízou, dokázal v této publikaci velmi přesně a přitom i pro laika zcela srozumitelně vysvětlit podstatu centrálního bankovníctví, jak a proč peníze vznikají a jak také mohou zanikat. Precizně odhaluje propojení mezi státy, centrálními bankéři, politiky i soukromými bankami a jasným způsobem vysvětluje, jak prostřednictvím státního monopolu na peníze nakonec trpí celá ekonomika nižším reálným růstem a jak v tomto prostředí nesou největší část nákladů střadatelé a střední třída. Na sklonku června vychází jeho dílo přeložené do češtiny pod názvem *Špatné peníze, průvodce krizí*. Zeptal jsem se proto autora na důvody, proč knihu vlastně napsal, co se od té doby změnilo, zda by v ní něco upravil a hlavně co a jak z ní aplikovat do našich rozhodování, aby život se „špatnými penězi“ nebyl zase až tak špatný.

Od krize se toho moc ve fungování špatných peněz nezměnilo, a pokud ano, tak spíše k horšímu.

Špatné peníze deformují vztahy ve společnosti. Trestají producenty hodnot, odměňují ty, kteří politikari a žijí na dluh.

Kniha Zlé peníze, sprievodca krízou se na Slovensku stala bestsellerem a prodalo se jí přes 10 tisíc výtisků. Přitom je velmi obsáhlá. Víš, že jsi na jejím vydání pracoval neuvěřitelně tři roky. Co tě vedlo k jejímu napsání? Co jsi chtěl čtenářům sdělit?

Včera jsem byl ve skladu svého distributora. Mezi knihami nachystanými pro rozvoz do knihkupectví se vyjímalá hromada mých Zlých peňazí. Vzhledem k tomu, že je to už téměř šest let od doby, kdy vyšla, mě její výkon velmi těší. Po finanční krizi jsem měl pocit, že začínají vítězit různé podivné interpretace toho, co se stalo, a vina se hází na zástupné obětní beránky. Pro mne byla finanční krize dokonale empirická exkurze slabými místy a selháním toho, jak dnes fungují peníze. O krizi jsem toho přečetl opravdu hodně, ale se žádnou knihou jsem nebyl spokojený. Tak jsem ji sám napsal. Hlavním poselstvím je, že krize nebyla přírodní pohromou, náhodnou událostí, selháním kapitalismu nebo božím trestem za chamtivost. Jde o nutný důsledek toho, jak dnes funguje finanční systém.

Jak říkáš, je to už skoro šest let, co kniha vyšla. Při jejím překladu jsem si uvědomil, jak moc je stále aktuální, a připadá mi, jako bys ji psal pro dnešní dobu. Čím to je, že je dnes možná paradoxně ještě aktuálnější než v době, kdy vycházela na Slovensku?

Od krize se toho moc ve fungování špatných peněz nezměnilo, a pokud ano, tak spíše k horšimu. Státy se stále více v řešení ekonomických problémů, vlastní neschopnosti prosazovat politicky nepopulární reformy a hlavně nerozhazovat naše peníze spoléhají na zdánlivě nekonečné zdroje v centrálních bankách. Zabíjejí tak zbytky ekonomického růstu, podporují spekulování, přesuňují bohatství od pracujících ke kapitalistům, nafukují bubliny a dluhy. Aby kniha byla užitečná i za pět, deset a možná třicet let byl záměr, už když jsem ji psal. Finanční krize byla jen aktualizací moment, abych poukázal na problém, který tu metastazuje už polovinu století. Věděl jsem, že ani po největší finanční krizi od druhé světové války tento systém neprojde reformou, která by změnila moji kritiku v neaktuální.

Co se v ekonomice a v centrálním bankovníctví v posledním roce změnilo, například oproti krizi roku 2008? V čem je to jiné?

Manipulace s penězi se stala hlavním nástrojem hospodářské a fiskální politiky. Dnes jsou „zlé peníze“ všelék, centrální banky dokonce začínají řešit i globální změny klimatu. Politici mají v rukou obrovské kladivo, ale najednou se vše okolo nich změnilo v hřebík. Během finanční krize se špatnými penězi zachraňovaly banky

a finanční instituce, nyní to jsou už celé sektory ekonomiky, státy, dokonce domácnosti. Za neutichající popularitu mé knihy bych měl poděkovat ECB a FED, které od finanční krize špatné peníze neumějí při „stimulaci“ ekonomiky přestat používat.

Od dopsání Zlých peňazí se změnil můj odhad, jak dlouho potrvá, než se vyčerpají rezervy systému a dojde k jeho nedobrovolné změně. Při psaní knihy jsem měl pocit, že vzhledem k bohatství dnešních ekonomik západního světa si takové plýtvání zaplacené nižší životní úrovní můžeme dovolit i desetiletí. Poté, co přišla pandemie, se všechny negativní jevy spojené se zneužíváním peněžního monopolu státu extrémně zintenzivnily. Už nejsem na 100 % přesvědčený, že se kolapsu tohoto systému anebo nějaké formy měnové reformy či znárodnění bank nedožiji.

Jak se díváš na dnešní ekonomiku a vůbec celou společnost, které jsou ještě těsněji než při psaní tvé knihy provázány s ohromnými dluhy?

Špatné peníze, špatná společnost. Když o vítězích a poražených nerozhodují spotřebitelé, ale politici a jejich zaměstnanci v centrálních bankách, potom přežívají velcí, politicky provázaní a neefektivní. Malí, inovativní a politicky neprovázaní to mají v této nerovné soutěži „do kopce“ těžké. Ekonomický růst se vytrácí, byrokracie bují. Šikovní lidé místo služby spotřebiteli pišou projekty, chodí na obědy s politiky anebo přes páku obchodují s cennými papíry. Výsledkem je nízký růst, který se snaží rozhybat centrální banky monetárními iluzemi. Skrže manipulaci s úroky pod cenovou inflaci lákají lidi do dluhových pastí v podobě hypoték. Výsledkem je dočasný růst neproduktivním utopením reálného kapitálu ve statcích dlouhodobé spotřeby, jakým jsou také nemovitosti. Asi nejvíc mě v pandemii překvapily USA. Otevřeně tisknou peníze a posílají lidem šeky. Během psaní knihy jsem nečekal, že tyto pozdní fáze vyjídání monetární spíše přijdou tak rychle.

Jak jako ekonom vnímáš dlouhodobou udržitelnost státních dluhů, které v posledních dvou letech doslova explodovaly, přičemž meziročně tempo zadlužování vzrostlo několikanásobně?

Dluh je víra v dobrou budoucnost. Existuje naděje, že opravdu přijde. Ekonomika začne robustně růst a z dluhů vyrosteme. Naděje ale není dobrá strategie. Stačí, že rozbíhající se cenová inflace nebude přechodná, jak se všichni modlí. Změnila se inflační očekávání, paradigma nízké cenové inflace, začnou růst úroky a dluhový domeček z karet se začne hroutit. Pokud chci lidi vystrašit, řeknu jim, ať si do hypotéky zkusí dosadit 7% úrok a vypočítají, jestli by to dali. O udržitelnosti dnešní dluhové situace velmi hovoří fakt, že už při této

sazbě mě obviňují z katastrofismu. Přitom to byla na Slovensku průměrná hypoteční sazba ještě v předkrizovém roce 2007. Tehdy byla mimochodem cenová inflace u nás nižší, než je dnešní cenová inflace v USA.

Jaký je tvůj názor na kroky centrálních bank a politiků za účelem záchrany ekonomiky a bankovního trhu po koronavirové pandemii? Přece jen měnové i fiskální stimuly jsou naprosto gigantické... Jak jim v tom pomáhají státem monopolní „špatné peníze“?

Špatné peníze umožňují zakrýt selhání státního managementu pandemie. Politici to zbabrali natolik, že přistoupili k tomu, že část populace zavřeli do domácího vězení. Propad produkce kompenzovali vytvořením nových peněz. Jako ekonom jsem byl fascinován tím, jak navzdory propadu produkce a vysoké nezaměstnanosti neklesal disponibilní příjem domácností. Tomu říkám zázrak špatných peněz. Vytisknout lze však jen nominální, ne reálný příjem. Jde jen o monetární iluzi, v jejímž rámci momentálně probíhá historický transfer bohatství ve společnosti. Až přes společnost přejde inflační vlna tsunami, zjistíme, kteří pracující bez finančních a reálných aktiv ztratili nejvíce. Vítězové v podobě příjemců fiskálních transferů a vlastníků aktiv jsou dnes už jasní. Monetární stimuly, které se během finanční krize domlouvaly měsíce, se v pandemii schválily během dní, přičemž ty současné jsou řádově vyšší. Na jaře 2020 se v průběhu týdnů vytvořilo 25 % všech dnes existujících dolarů v oběhu. Procesy tištění peněz jsou dnes zaběhnuté a legitimizované, politici se dnes na ně spoléhají při financování svých výdajů. Federální vláda USA utratí dvakrát víc, než je schopná vybrat na daních. Však všichni přece víme, že tisk peněz nevede k cenové inflaci...

Jak vnímáš v takto extrémně uvolněném měnovém prostředí riziko budoucí inflace? V posledních měsících prudce rostou komodity a další vstupy do výroby?

„Vyšší inflace přijde, když se bude ekonomika snažit o restart. Navzdory tomu, že ji dnes téměř nikdo z politiků nebo jejich ekonomů nečeká. Až nám dovoli vyjít z domovů, znovu rozjetá poptávka se setká s rozbitou, sníženou nabídkou. Tipuji, že čekání na inflaci bude tentokrát kratší než posledně. Nové peníze totiž tečou už přímo firmám a domácnostem,“ napsal jsem ve svém newsletteru Zlé peníze, dobrý život začátkem dubna 2020. Tehdy to byl ještě extrémní názor. Dnes, když už i tradičně zdrženlivá Coca-Cola přistoupila k zvyšování svých cen, i největším popíračům cenové inflace z řad ekonomů musí být jasné, že je tu. Momentální zaklínadlo zní, že je přechodná.

Pokud chci lidi vystrašit, řeknu jim, ať si do hypotéky zkusí dosadit 7% úrok a vypočítají, jestli by to dali.

Asi nejvíc mě v pandemii překvapily USA. Otevřeně tisknou peníze a posílají lidem šeky. Nečekal jsem, že tyto pozdní fáze vyjídání monetární spíše přijdou tak rychle.

Špatné peníze, špatná společnost. Když o vítězích a poražených nerozhodují spotřebitelé, ale politici a jejich zaměstnanci v centrálních bankách, potom přežívají velcí, politicky provázaní a neefektivní.

V osobních financích je dobré diverzifikovat napříč různými druhy aktiv a nezapomínat na fyzické zlato – pojištění proti selhání centrálních bankéřů a jejich špatných peněz.

Budou se umět centrální banky s případnou inflací vyřadit? Pokud ano, za jakou cenu? S jakými náklady a riziky v ekonomice, která se stala závislá na levných dlužích?

Klíčové budou léto a podzim. Jestli růst spotřebních cen skutečně zpomalí, jak věří ekonomové v centrálních bankách, politici a stále ještě i trhy. Pokud ne, přijde obrovské inflační překvapení, změna očekávání a oči budou upřeny k centrálním bankám. Pokud ty budou váhat, je možné, že začnou inflační očekávání sama od sebe zrychlovat. A centrální banky mají všechny důvody k tomu, váhat: zvyšovat úroky v tak předlužené a na spekulacích postavené ekonomice skutečně nechťejí. Spustit recesi, prasknout bublinu v akciích nebo vyfouknout matku všech bublin, bublinu na státních dluhopisech? Na to, aby své zaměstnavatele dovedl k ohrožení defaultem (*neschopnost dostát svým závazkům, např. splácet dluhy – pozn. red.*), by nenašel odvahu, myslím, ani Volcker (*americký ekonom Paul Volcker, který stál v čele FED v letech 1979–1987; jím řízená monetární politika ukončila období vysoké inflace sedmdesátých let, ale zároveň vyvolala velmi hlubokou recesi v USA v období let 1980–1982 – pozn. red.*).

Které hodnoty a postoje v dnešní společnosti postrádáš? Kam nás prostředí „záchraný všeho a všech“ posouvá, kde bychom možná neměli být?

Špatné peníze deformují vztahy ve společnosti, které vedly k růstu bohatství po druhé světové válce. Trestají producenty hodnot, odměňují ty, kteří politikaři a žijí na dluh. My starší si pamatujeme, kam systémy s takto nastavenými motivacemi nakonec vedou. Prostřednictvím špatných peněz mohou politici bokem mimo oficiální cestu vybírat daně. Stát může růst na úkor soukromé iniciativy, vytvářet deficity a zaparkovat je ve své centrální bance. Je snazší vést drahé války, dávat voličům drahé sliby, podporovat na politiky propojené firmy či celé sektory, anebo například i zbabrat reakci na pandemii, zavřít lidi doma a poslat jim šeky jako odškodné. Neustále probíhající inflace naopak trestá spotřebitele a odměňuje spekulanty. Udrží je na živu zombie společnosti, vyjídá kapitálové zásoby ve společnosti a mate podnikatele. Ještě více ochuzuje pracující. Nízký ekonomický růst, obrovský dluh a čím dál více rozzlobená střední třída. To není dobrá kombinace.

Proč by si měli čtenáři přečíst tvoji knihu Špatné peníze, průvodce krizí? Vychází přece jenom velké množství jiných ekonomických knih. V čem je tato publikace jiná a proč bys ji doporučil?

Kniha není jen teoretickým pojednáním. Problematiku fungování peněz a finančního systému, který v ní detailně popisují, pomůže lidem pochopit množství zdánlivě na sobě nezávislých a často nepochopitelných ekonomických

a finančních jevů v současnosti. Publikace je užitečná i navzdory mému pesimismu ohledně demokratické reformy tohoto systému. Pochopení fungování špatných peněz pomůže čtenářům ve finanční sebeobraně před jeho největšími selháními. V poslední, praktické části knihy popisují také kroky, jak se neocitnout na špatném konci masivního přerozdělení bohatství, které právě ve společnosti probíhá.

Nadcházející období bude spíše turbulentní, na rozdíl od uplynulých deseti let, kdy se toho moc nedělo. Doba „pokoronavirová“ bude jiná než ta před rokem 2020. Na co bychom se měli zaměřit, aby náš život se „špatnými penězi“ nebyl tak špatný?

Klíčové je nepodléhat iluzím. Monetárně jsou tím nejdražším. V osobních financích je dobré diverzifikovat napříč různými druhy aktiv a nezapomínat na fyzické zlato – pojištění proti selhání centrálních bankéřů a jejich špatných peněz. Oficiální cenová inflace je Achillovou patou současného systému. Doporučil bych lidem, aby ji pozorně sledovali. Jakmile dojde ke změně inflačního paradigmatu, dojde k růstu úroků a přecenění aktiv. Vyšší úroky budou obrovským problémem pro ty, kteří to přehnali s dluhem. Ať už to jsou finanční instituce, domácnosti, nebo celé státy. Pokud by došlo k zhoršení situace ve finančním systému, doporučuji věřit vlastním očím, ne prohlášením politiků a jejich centrálních bankéřů. Jejich cílem není náš dobrý život, ale udržení víry v udržitelnost dnešního systému verbální monetární politikou.

Knihu Špatné peníze, průvodce krizí za podpory GOLDEN GATE CZ a.s. vydává v češtině nakladatelství Fish&Rabbit s.r.o. Odbornou korekturu zajišťoval Pavel Ryba, který si na téma této publikace s Jurajem Karpišem povídal. Monografie vychází 24. června 2021. Můžete si ji již nyní objednat na stránkách www.zlatyboss.cz, od 25. června 2021 v e-shopu Golden Gate nebo u svého poradce. Doporučená maloobchodní cena je 699 korun. Spolupracovníci a klienti Golden Gate si ji budou moci zakoupit za 490 korun včetně DPH.